

УДК 57.017.3

Єфіменко Н.П., Канищева О.П.
Харківська державна академія фізичної культури

ОСНОВНІ ЕТАПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦЕОХОРОННОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

В роботі обґрунтовано загальну характеристику працезохоронної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, визначено і схарактеризовано її педагогічну складову. Розроблена організація працезохоронної підготовки, яка передбачала наступні етапи її впровадження: мотиваційно-ціннісного, когнітивно-процесуального та контрольного. Виявлено управління цим процесом з боку викладача та методи й засоби, які застосовуються.

Ключові слова: працезохоронна підготовка, безпечні умови, травматизм, етапи впровадження.

Ефименко Н.П. Основные этапы организации трудовой подготовки будущих специалистов физического воспитания и спорта. В работе обоснована общая характеристика трудовой подготовки специалистов физического воспитания и спорта, определено и охарактеризовано ее педагогическую составляющую. Разработана организация трудовой подготовки, которая предусматривала следующие этапы ее внедрения, : мотивационно-ценностный, когнитивно-процессуальный и контрольный. Вывявлено управление этим процессом со стороны преподавателя и методы и средства, которые применяются.

Ключевые слова: трудовая подготовка, безопасные условия, травматизм, этапы внедрения.

Iefimenko N.P. Basic stages of labour protection's organization in preparation of future specialists in physical education and sports. General description of labour protection preparation of specialists in physical education and sports is grounded in the article. Its pedagogical constituent is determined and characterized. Stage-by-stage organization of labour protection preparation is worked out. It provided the following stages of its introduction: motivational-valued, cognitive-processual and control. Importance of the first motivational-valued stage is noted. It can be understand as a process in the outcome of which certain activity acquires the personal sense for a student. The following motives of studying such discipline as "Basis of labour protection" are marked out: cognitive, valued and social. Formation of cognitive motives of labour protection is a motivation during the discipline teaching. Formation of value motives' hierarchy is represented. The process of acquisition and accumulation of the valued knowledge and abilities depends on it. The basic social motives of future worker in physical education that must be taken into account at creation of safe terms of labour are shown. The results analysis of questioning about the presence of dominant cognitive motives of labour protection in studying the discipline "Basis of labour protection" of 4th yeared students from "Physical education and sports" specialization are disclosed. The second stage of labour protection's organization is cognitive-processual stage. It foresees actualization of professional knowledge, abilities and practical experience of students. According to this on the basis of addition and increasing of new integrative knowledge and abilities gaining of new experience in labour protection's preparation takes place. Interrelated abilities that future specialist must master are distinguished. They are: projective, structural, organizational, communicative, mobilizational. The third stage is the control stage. It foresees: control and self-control during the course of labour protection's preparation of specialists; analysis and self-examination of content of the noted preparation, its character and completeness; timely correction and self-correction in organization of labour protection's preparation; making changes in methods, forms and means of the studied preparation.

Key words: labour protection's preparation, safe conditions, traumatism, stages of introduction.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку суспільства постає потреба інтенсивного фізичного розвитку студентської молоді для підвищення рівня здоров'я та захисних функцій організму, що забезпечить їй в майбутньому високу працездатність і довголіття. Разом з розвитком фізичних якостей виникає потреба у створенні безпечного середовища під час виконання фізичних вправ та тренування, а це потребує створення універсальних технік безпеки. Оскільки фізичні вправи можуть призводити до травматизму, тому на техніку безпеки під час проведення занять з фізичного виховання та тренування, потрібно звертати увагу в першу чергу. Травматизм з вини «людського фактора» зумовлен низьким рівнем професійної підготовки з питань безпеки праці та недостатньою установкою на дотримання рівня безпеки й допуском до виконання небезпечних робіт фахівцям з підвищеним ризиком травматизму. Проблеми розробки й удосконалення працезохоронної підготовки та управління охороною праці є однією з найважливіших функцій професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі фізичного виховання та спорту. Цю проблему необхідно розглядати як загальну переорієнтацію в цінностях і оцінках сучасного суспільства по відношенню до життя і здоров'я людини. Необхідність удосконалення технологій навчання з працезохоронної підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури, фізичного виховання та спорту зумовлена тим, що протягом останніх років відбулося помітне збільшення припустимого рівня небезпек і шкідливих навантажень, дією небезпечних факторів та недбайливе ставлення до свого здоров'я все це є причинами нещасних випадків на заняттях фізичним вихованням та під час тренування. Проблема професійної підготовки майбутніх фахівців належить до найбільш досліджених у педагогічній науці. Так, обґрунтування доцільності спеціальної підготовки кадрів, визначення її змісту, форм, методів, умов з урахуванням специфіки професійної діяльності знайшло відображення в працях Є.Барбіної, Г.Васяновича, Г.Гребенюка, В.Гриньової, Д.Давиденко, І.Зяюна, О.Коваленко, М.Лазарева, Н.Ничкало, М.Подберезького, І.Прокопенка, М.Романішиної,

О.Романовського, С.Сисоєвої, Т.Танько, А. Троцько [1,2,4]. Отже, потреба в працеворонній підготовці особливо актуальна у майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту.

Мета роботи – виявити та обґрунтувати складову організації працеворонньої підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Визначити і схарактеризувати педагогічну складову працеворонньої підготовки.
2. Обґрунтувати основні етапи організації працеворонньої підготовки.

Виклад основного матеріалу. Науковий зміст дисципліни «Основи охорони праці» складають теоретичні та практичні основи управління охороною праці в умовах навчального та позанавчального процесів. На наш погляд, процес організації працеворонньої підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, складається з мотиваційно-ціннісного, когнітивно-процесуального та контрольного етапів навчання і управління цим процесом з боку викладача, а також методів і засобів, які застосовуються в динаміці цього процесу. Даючи характеристику етапам працеворонньої підготовки наданого дидактичного процесу, необхідно відзначити важливість мотиваційно-ціннісного етапу де розуміється процес, в результаті якого певна діяльність набуває для студента майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту особового сенсу, створює стійкість інтересу до мотивації і перетворює цілі його дії на внутрішні потреби.

В останній час у виші особливу актуальність набули питання підвищення мотивації студентів до навчання [3, 7,8]. Ця проблема активно розробляється у вітчизняній педагогіці (А.К.Маркова, П.В. Сімонов, А.В. Петровський). Особливий інтерес до неї спостерігається і в зарубіжній педагогіці, присвяченій дослідженню питань мотивації навчання, що належить таким авторам, як Є.П. Ільїн, Л.В. Куліков, Я.Л. Коломинський, Г.А. Малиновська [3, 7,8]. На нашу думку можна виділити наступні мотиви вивчення дисципліни «Основи охорони праці»: пізнавальні, ціннісні та соціальні [5]. При викладанні дисципліни мотивацією насамперед є становлення пізнавальних мотивів безпеки праці, яка починається з оперативної інформації під час першої лекції та від того, яка інформація відібрана, залежить процес придбання і накопичення знань та умінь. Викладачам цієї дисципліни необхідно формувати у студентів майбутніх фахівців фізичного виховання систему базових знань і умінь з проблеми забезпечення безпечних умов праці та існування людини в природному й соціальному середовищі. Необхідно стимулювати у студентів цю життєву позицію, навчити їх прийомам самоконтролю і необхідності реалізації захисних заходів, заснованих на розумінні механізмів виникнення небезпек і спрямованого на їх попередження. Впровадження мотиваційно – ціннісного етапу особистості студентів академії фізичної культури при викладанні дисципліни - одне з завдань викладача виші. З'ясувати мотиваційну сферу тих, хто навчається, не легко, оскільки студенти не завжди готові бути відвертими з викладачами щодо причин, які спонукають їх до навчання [5].

При викладанні дисципліни «Основи охорони праці» є становлення ієрархії ціннісних мотивів, яка починається з оперативної інформації під час першої лекції та від того, яка інформація відібрана (науково - обґрунтована або випадкова), залежить процес придбання і накопичення ціннісних знань та умінь. На основі цих знань у студента відбувається формування свідомості про ціннісні орієнтації особистості. Під цінностями розуміються предмети, явища і їх властивості. У формуванні певних ціннісних мотивів, здатних задовольнити потреби студентів, виявляється єдність фізичного, психічного і духовного розвитку особистості [6]. Основними соціальними мотивами майбутнього працівника фізичного виховання, які необхідно враховувати при створенні безпечних умов праці, є: контакти з товаришами, керівництвом; соціально-політичні, соціально-економічні та побутові фактори. Аналіз результатів опитування щодо наявності домінуючих мотивів безпеки праці до занять з дисципліни «Основи охорони праці» студентів четвертого курсу зі спеціалізації «Фізичне виховання та спорт» наведено у таблиці 1. Аналізуючи результати відповідей студентів, при виявленні найбільш значимих пізнавальних мотивів безпеки праці на питання: «Який мотив є найбільш значимим», студенти відповіли: «Мотив самозбереження - прагнення зберегти себе від дії небезпек праці»: фізичне виховання – 27%. Це говорить про те, що це є домінуючим мотивом. На запитання: «Назвіть головні мотиви безпечних умов праці: знання про дію небезпечних фізичних, хімічних та біологічних факторів та їх вплив на здоров'я людини», студенти відповіли: фізичне виховання -17,1%.

Таблиця 1

Класифікація та зміст домінуючих мотивів безпеки праці до занять з дисципліни «Основи охорони праці» студентів IV курсу ХДАФК (%)

	Види мотивів	Студенти IV курсу
I	Пізнавальні мотиви безпечних умов праці	
	1. Мотив самозбереження – прагнення зберегти себе від дії небезпек праці	27%
	2. Мотив безпечних умов праці: знання про дію небезпечних: фізичних, хімічних та біологічних факторів на здоров'я людини	17,1%
	3. Знання своїх прав та обов'язків при складанні колективного договору	12,5%
	4. Організація безпечної поведінки працівника в процесі праці, а саме процес підвищення рівня навчання працівників з питань охорони праці	15%
II	Ціннісні мотиви	
	1. Збереження стану здоров'я, як цінності, з метою підвищення оцінки працездатності та витривалості	13,4%
III	Соціальні мотиви	
	1. Знання, за яких умов стимулюється матеріально і соціально безпечна праця	15%

На необхідність відомості своїх прав і обов'язків при складанні колективного договору, вказали: фізичне виховання – 12,5%. На запитання про організацію безпечної поведінки працівників в процесі праці відповіли: фізичне виховання -15%. Узагальнені дані, отримані в результаті дослідження свідчать про те, що домінуючими мотивами при вивченні дисципліни

«Основи охорони праці» фахівців фізичного виховання є пізнавальні мотиви безпечних умов праці і вони склали у сумі - 71,6%. Другою групою мотивів є ціннісні мотиви де студенти стосовно збереження стану здоров'я, як цінності, з метою підвищення працездатності і витривалості відповіді були позитивні у фахівців фізичного виховання - 13,4%. Соціальні мотиви тобто знання, за яких умов стимулюється матеріально і соціально безпечна праця відсоток позитивних відповідей: у фахівців фізичного виховання - 15% . Другим етапом організації працезахоронної підготовки є когнітивно-процесуальний, який передбачає:

- актуалізацію професійних знань, умінь та практичного досвіду студентів, поповнення й прирощування на цій основі нових інтегративних знань та умінь, набуття нового досвіду працезахоронної підготовки;
- використання знань та умінь у практичній педагогічній діяльності через розв'язання системи педагогічних завдань із застосуванням сукупності умінь працезахоронної спрямованості;
- варіативне індивідуальне й групове моделювання, розігрування педагогічних ситуацій, що вимагало залучення сукупності умінь працезахоронної підготовки.

Зміст II-го етапу включає комплекс педагогічних заходів студентів, спрямованих на формування інтегративних знань та умінь з дисциплін: оздоровчої спрямованості – валеологія, безпека життєдіяльності, екологія; психолого-педагогічної спрямованості: педагогіка, психологія [1]. Метою когнітивно-процесуального етапу працезахоронної підготовки є:

- 1) розробка відповідних вимог до змісту працезахоронної підготовки, її конкретизації з урахуванням поставлених завдань;
- 2) надання фахівцям, що проходять практику, відповідних спеціальних та педагогічних знань, умінь, навичок з урахуванням працезахоронної підготовки;
- 3) суворе дотримання програми працезахоронної підготовки, а саме визначення обсягу, бюджету часу і графіку виконання програми з дисциплін, що включені в систему професійно-педагогічної підготовки фахівців.

В процесі будь якої діяльності формуються певні вміння. Так у процесі працезахоронної діяльності формується група вмінь, можна виділити такі взаємопов'язані вміння, що має засвоїти майбутній фахівець, а саме: проєктивні, конструктивні, організаційні, комунікативні, мобілізаційні [1] . У таблиці 2 надано група вмінь, яка сприяє формуванню наданого етапу.

Таблиця 2

Вміння працезахоронної діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту

Види вмінь	Зміст умінь
1. Проєктивні	- перебудова мети і змісту освіти і виховання в конкретні педагогічні завдання з урахуванням безпечних умов праці; - облік при визначенні педагогічних завдань і відборі змісту діяльності їх потреб, інтересів, можливостей матеріальної бази, свого досвіду особово-ділових якостей; - визначення комплексу домінуючих і підлеглих завдань для кожного етапу педагогічного процесу; ідентифікувати небезпечні та шкідливі виробничі фактори, що супроводжують працю в організації.
2. Конструктивні	- вміння вибрати засоби працезахоронної діяльності використовуючи методичну літературу, досвід викладача та інших оточуючих людей; - вміння використовувати інтегративні знання та вміння з дисциплін фізичне виховання, валеологія, безпека життєдіяльності, екологія в своїй працезахоронній діяльності, а також у майбутній самостійній діяльності після закінчення ВНЗ; - вміння при необхідності надати першу медичну допомогу іншим.
3. Організаційні	- вміння організувати самого себе; - вміння розвивати стійкий інтерес до занять «Основи охорони праці»; - вміння реалізовувати заплановані заходи безпеки праці протягом поточного дня; - вміння організувати вирішення питань з охорони праці та використовувати нормативні документи та забезпечувати безпечні й нешкідливі умови праці на майбутньому робочому місці.
4. Комунікативні	- вміння організувати спілкування між студентами; - вміння проводити комунікативну атаку; - вміння управляти спілкуванням у педагогічному процесі; - вміння згуртовувати студентів і створювати необхідний позитивний емоційний фон на заняттях.
5. Мобілізаційні	- вміння обумовлені привертанням уваги студентів і розвитком стійких інтересів до навчання, праці та інших видів діяльності; - вміння формування потреби у знаннях працезахоронної діяльності; - вміння організувати та брати участь у розслідуванні нещасних випадків, професійних захворювань та аварій.

На цьому етапі дуже важливим є формування установки - зберегти здоров'я, активізувати і орієнтувати на здоровий спосіб життя, на любов до природи. Вміння організувати вирішення питань з охорони праці, використовуючи нормативні документи й забезпечувати безпечні й нешкідливі умови праці на майбутньому робочому місці. Наступним четвертим етапом організації працезахоронної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту є контролюючий етап, який передбачає: контроль і самоконтроль за ходом працезахоронної підготовки фахівців; аналіз і самоаналіз змісту зазначеної підготовки, її характеру і повноти; своєчасну корекцію і самокорекцію організації працезахоронної підготовки; оцінювання і самооцінку досягнутих результатів; проєктування навчальних завдань з урахуванням визначених недоліків. Контроль за працезахоронною підготовкою майбутніх фахівців не тільки надає викладачу необхідну інформацію про засвоєння програмного матеріалу, а й додаткову науково-методичну інформацію про адекватні форми умінь і навичок, що дозволяє своєчасно корегувати зміст і методичний бік працезахоронної підготовки фахівців фізичного виховання. Цей етап передбачає також корегування організації працезахоронної підготовки фахівців й здійснюється протягом усього навчання студентів у виші.

ВИСНОВКИ. Для ефективного забезпечення працезахоронної підготовки розроблена її організація. Процес організації працезахоронної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту, складається з мотиваційно-ціннісного,

когнітивно-процесуального та контрольного етапів навчання і управління цим процесом з боку викладача, а також методів і засобів, які застосовуються в динаміці цього процесу. Проведена нами дослідницька робота була спрямована на визначення домінуючих мотивів у майбутніх фахівців під час вивчення дисципліни, визначені домінуючими пізнавальні мотиви безпечних умов праці.

В ПОДАЛЬШІЙ РОБОТІ буде проводитися поглиблене дослідження елементів ієрархії мотиваційної сфери студентів та якості особистості студентів майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора педаг. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В.М.Гриньова. – К., 2001. – 45 с.
2. Давиденко Д.Н., Евсеев С.П., Половников П.В. Формирование физической культуры в вузовском образовательном процессе // Вестник БПА. – Вып. 56. – СПб, 2004. – С.4 – 10.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология. учебник / Зимняя И.А. - Изд. второе. доп. исп. и перераб. - М.: издательская корпорация «Логос», 1999. – 384 с.
4. Зязюн І.А. Гуманістична парадигма в освіті // Вища освіта в Україні: Новації, тенденції, перспективи розвитку. Ч.І. Нова парадигма вищої освіти: Матеріали міжнародної конференції. – К., 1996. – С. 8 – 12.
5. Efimenko N.P. Dominuyuchi piznaval'ni motivi bezpeki pratsi maybutnikh fakhivtsiv u galuzi fizichnoї kul'turi / N.P. Efimenko, P.B. Efimenko // Teoriya ta metodika fizichnogo vikhovannya // Nauk.-metod. zhurnal.- Kharkiv: vidavn. «OVS», 2012.- № 8.- S. 3 - 6.
6. Efimenko N.P. Formirovanie zhiznennykh tsennostey studentov pri izuchenii distsiplini ozdorovitel'noy napravlenosti / N.P. Efimenko, O.P. Kanishcheva, P.B. Efimenko // Fizicheskoe vospitanie studentov // Nauchnyy zhurnal. - Khar'kov: KhNOONOKU-KhGADI, 2012.- № 4.- S. 62-64.
7. Il'in E.P. Motivatsiya i motivy / Il'in E.P. - SPb.: Piter, 2002. – 512 s.
8. Markova A.K. Formirovanie motivatsii ucheniya / Markova A.K., Matis T.A. Orlov A.B. - M.: Prosveshchenie, 1990 192 s.

УДК 616.7(075):613.7(075)

Желєзний О. Д.¹, Мухін В. М.².
Житомирський державний технологічний університет;
Львівський державний університет фізичної культури;

МЕХАНОТЕРАПЕВТИЧНИЙ ТРЕНАЖЕР ДЛЯ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ ІЗ НАСЛІДКАМИ ТРАВМ НИЖНІХ КІНЦІВОК

Часто однакові за місцем отримання травми через різні об'єктивні причини призводять до різних наслідків. Тому механотерапевтичні апарати, не маючи змоги врахувати ці причини, обмежено ефективні у фізичній реабілітації травмованих. Мета: створення тренажера для фізичної реабілітації хворих з наслідками травм нижніх кінцівок, який забезпечить суттєве розширення функціональних можливостей і підвищить ефективність фізичної реабілітації шляхом індивідуалізації впливу на кожного хворого згідно з його антропометричними, фізичними даними, психічним станом і матеріальними можливостями. Матеріал: на різних етапах в дослідженнях приймали участь 1527 респондентів, з них – 622 хворих з наслідками травм нижніх кінцівок, серед яких 53 спортсмена-ігровика віком від 18 до 42 років з різними наслідками переломів кісток та порушень суглобів нижньої кінцівки. Результати: встановлені функціональні розміри для прийняття і утримування вихідного положення в креслі проектного механотерапевтичного тренажера для хворих різного віку і статі з відповідністю до виконуваного руху в анатомічному, фізіологічному та лікувально-гімнастичному відношенні. Для забезпечення технологічності конструювання, виготовлення деталей та складання окремих вузлів тренажера встановлений зв'язок між його функціональними рухами та необхідними рухами нижньої кінцівки при тому або іншому порушенні. Досліджена доцільність використання механотерапії для фізичної реабілітації хворих із наслідками травм нижніх кінцівок, вивчені можливі наслідки порушень, встановлена частота проявів досліджених наслідків. Виявлені м'язи, які можуть бути атрофовані після травм нижньої кінцівки. Розроблені спеціальні вправи спрямованого впливу для кожного дослідженого м'яза. Дані досліджень систематизовані і зведені до наочних таблиць. Висновки: перші зразки виготовленого авторського тренажера з успіхом використані у комплексній фізичній реабілітації спортсменів – терміни реабілітації скорочені на 1-3 тижні, 77,4 % досліджених спортсменів відновили функції нижньої кінцівки і 72,5 % з них повернулися до тренувального процесу.

Ключові слова: тренажер, травми, реабілітація, ніжні кінцівки, хворий, спортсмен - ігровик, фізичні дані, антропометричні дані.

Желєзний А. Д., Мухін В. Н. Механотерапевтический тренажер для физической реабилитации спортсменов игровых видов спорта после травм нижних конечностей. *Часто одинаковые по месту получения травмы из-за различных объективных причин приводят к разным последствиям. Поэтому механотерапевтические аппараты, не имея возможности учесть эти причины, ограничены эффективны в физической реабилитации травмированных. Цель: создание тренажера для физической реабилитации больных с последствиями травм нижних конечностей, который обеспечит существенное расширение функциональных возможностей и повысит*